

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 336.763
JEL G13

Бреус Л.С.⁹

*студентка, Національний університет біоресурсів та природокористування
України (Київ, Україна)*

Резнік Н.П.¹⁰

*д.е.н., професор, Національний університет біоресурсів та природокористування
України (Київ, Україна)*

<http://orcid.org/0000-0001-9588-5929>

**БІРЖОВИЙ ФОНДОВИЙ РИНОК: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В
УКРАЇНІ**

У статті проаналізовано особливості функціонування фондового ринку України, а також обґрунтовано напрями підвищення його ліквідності й ефективності. Проведено аналіз основних тенденцій і закономірностей розвитку фондового ринку, динаміки обсягів торгів. Для з'ясування проблемних питань і подальшого розвитку вітчизняного фондового ринку запропоновано основні блоки завдань: розвиток корпоративної реформи, планування та управління в галузях підвищення ефективності регулювання емітентів, розширення інструментарію на фондовому ринку; стимулювання припливу інвестицій на фондовий ринок; забезпечення надійного та ефективного функціонування ринкової інфраструктури; сприяння реалізації єдиної державної політики стимулювання поліпшення інвестиційного клімату. Зроблено висновки щодо подальшого розвитку фондового ринку в Україні, а також надано декілька рекомендацій, покликаних поліпшити стан фондового ринку в майбутньому.

Ключові слова: фондовий ринок, індекс ПФТС, рейтингове агентство, акція, облігація, цінні папери.

Бреус Л.С.

*студентка, Національний університет біоресурсов
и природопользования Украины (Киев, Украина)*

Резнік Н.П.

*д.э.н., профессор, Національний університет біоресурсов
и природопользования Украины (Киев, Украина)*

⁹ Бреус Людмила Сергіївна, студентка магістратури, Національний університет біоресурсів та природокористування України (Київ, Україна)

¹⁰ Резнік Надія Петрівна, д.е.н., професор, завідувач кафедри біржової діяльності і торгівлі, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)

БИРЖЕВОЙ ФОНДОВЫЙ РЫНОК: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В УКРАИНЕ

В статье проанализированы особенности функционирования фондового рынка Украины, а также обоснованы направления повышения его ликвидности и эффективности. Проведен анализ основных тенденций и закономерностей развития фондового рынка, динамики объемов торгов. Для решения проблемных вопросов и дальнейшего развития отечественного фондового рынка предложены основные блоки задач: развитие корпоративной реформы, планирование и управление в отраслях повышения эффективности регулирования эмитентов, расширение инструментария на фондовом рынке; стимулирование притока инвестиций на фондовом рынке; обеспечение надежного и эффективного функционирования рыночной инфраструктуры; содействие реализации единой государственной политики стимулирования улучшения инвестиционного климата. Сделаны выводы относительно дальнейшего развития фондового рынка в Украине, а также предоставлено несколько рекомендаций, призванных улучшить состояние фондового рынка в будущем.

Ключевые слова: фондовый рынок, индекс ПФТС, рейтинговое агентство, акция, облигация, ценные бумаги.

Breus L.
*student, National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

Reznik N.
*Doctor of Sciences in Economics, professor,
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

EXCHANGE STOCK MARKET: STATUS AND DEVELOPMENT PROSPECTS IN UKRAINE

In the article features of functioning of the stock market of Ukraine are analyzed, and directions of increase of its liquidity and efficiency are proved. The analysis of the main trends and patterns of the development of the stock market, the dynamics of trading volumes. To solve problematic issues and further development of the domestic stock market, the main blocks of tasks are proposed: the development of corporate reform, planning and management in the branches of improving the efficiency of issuers' regulation, expanding instruments on the stock market; Stimulating the flow of investments in the stock market; Ensuring reliable and effective functioning of market infrastructure; promoting the implementation of a unified state policy to

stimulate the improvement of the investment climate. Conclusions are drawn regarding the further development of the stock market in Ukraine, as well as several recommendations designed to improve the state of the stock market in the future.

Keywords: stock market, index PFTS, rating agency, stocks, bonds, securities.

Актуальність проблеми. Біржовий ринок цінних паперів є ринком із найвищим рівнем організації торгівлі, функціонування якого спрямоване на формування максимально справедливого ціноутворення завдяки концентрації попиту та пропозиції на фінансові інструменти, які допущені до котирування на організаторах торгівлі. Діяльність біржового ринку регулюється чіткими правилами, які встановлюють вимоги допуску цінних паперів до торгів, централізованого укладання угод та проведення розрахунків, розкриття інформації, з'ясування спірних питань між учасниками тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти розвитку фондового ринку України досліджувались у працях К. Адамової, І. Бланка, М. Денисенка, В. Загорського, Б. Койлі, В. Ляшенка, М. Плахтія, Р. Розена, Г. Терещенка, А. Ткача і багатьох інших учених.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення ключових аспектів розвитку фондового ринку України.

Результати дослідження. Фондовий ринок – це вагомий складник, як фінансової системи, так і національної економіки України в цілому. Це один з найефективніших механізмів регулювання фінансових ресурсів. Фондовий ринок одночасно виступає сегментом грошового ринку і ринку капіталів. Крім того, він сприяє акумулюванню капіталу для інвестицій у всі сфери суспільного життя, структурній перебудові економіки, а також підвищенню добробуту кожної людини через володіння і вільне розпорядження цінними паперами.

Ринок цінних паперів України є однією з ключових ланок економіки, яка є індикатором розвитку не тільки ринку капіталу, а й усієї фінансової системи держави. Сучасний стан і структура вітчизняного ринку цінних паперів є наслідком процесів трансформації економічної системи, які відбулись в Україні під впливом внутрішніх факторів і криз на світових фінансових ринках останніми роками.

Одним з основних джерел інформації щодо стану розвитку ринків цінних паперів, що розвиваються, для міжнародних інвесторів є дані, які збираються та поширюються міжнародною рейтинговою агенцією «Standard & Poor's». За класифікацією «Standard & Poor's» Україну віднесено до групи «Frontier markets» (граничний ринок), до якої, окрім України, входять ще 36 країн (серед них, Румунія, Словенія, Кіпр, Панама).

«Frontier markets» – це ринки, які є невеликими порівняно з «Emerging markets» (від англ. «ринки, що розвиваються») [1, с. 361]. Якщо робити загальний огляд фондового ринку, то, за останніми даними, частка операцій з цінними паперами, які вільно обертаються на фондовому ринку, не перевищує 10,96% від його загального обігу. Зокрема, питома вага операцій, здійснених організаторами торгів, за окремими цінними паперами 2015 р. становила: акцій – 12,25%, державних облігацій – 11,59%, облігацій підприємств – 20,66%, облігацій місцевих позик – 27,54% [2, с. 156]. Динаміка провідних українських фондових індексів у березні 2017 р. продемонструвала стрімке падіння в дві останні декади місяця. Станом на 29 березня 2017 р. індекс ПАТ «Фондова біржа ПФТС» становив 328,63 пункту. Зміна щодо початку місяця становила 35,01 пункту (-9,63%). Станом на 29 березня 2017 р. індекс ПАТ «Українська біржа» становив 903,42 пункту. Зміна щодо початку місяця становила 217,34 пункту (-12,35%) [3, с. 219]. За результатами торгів на організаторах торгівлі обсяг виконаних біржових контрактів з цінними паперами протягом березня 2017 р. становив 32,78 млрд. грн. Такого результату було досягнуто за рахунок обсягів торгів на ПАТ ФБ «Перспектива», якій за підсумками зазначеного періоду належало 64,54% ринку, ПАТ ФБ «ПФТС» – 26,10%, ПАТ «Українська біржа» – 5,55%. Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі протягом періоду зафіксовано з:

– державними облігаціями України – 319,04 млрд грн (74,69% від загального обсягу виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі в січні-листопаді 2017 р.);

– облігаціями підприємств – 42,51 млрд грн (9,95% від загального обсягу виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі в січні-листопаді 2017 р.) [3, с. 226].

Обсяг операцій за договорами РЕПО на організаторах торгівлі становив 526,45 млн. грн. (1,61% від загального обсягу торгів на організованому ринку) [4, с. 172].

За перший квартал 2017 р., згідно з даними НКЦПФР, було зареєстровано 34 випуски акцій на суму 13,97 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2016 р. обсяг зареєстрованих випусків акцій збільшився на 11,02 млрд грн.

Незважаючи на певне збільшення частки операцій з цінними паперами, що здійснюються на біржовому ринку, є підстави вважати, що:

– фондовий ринок продовжує бути надзвичайно закритим, адже приблизно 89,0% усіх операцій на ньому здійснюються в так званому «приватному режимі»;

– дефіцит цінних паперів, що вільно обертаються на ринку, та операцій з ними перешкоджають встановленню об'єктивної вартості та дохідності вітчизняних цінних паперів.

За результатами 2016 р., Україна посіла друге місце за рівнем падіння національного фондового ринку серед країн світу, що розвиваються, як повідомляє газета «Financial Times» [4, с. 179].

Проаналізувавши сучасний стан фондового ринку в Україні, необхідно розглянути перспективи та можливий вектор подальшого розвитку цього ринку. Протягом останніх 20 років вітчизняний фондовий ринок намагається сформуватися, беручи до уваги світовий досвід. Але існує низка перешкод, які заважають українському фондовому ринку стати на той же рівень, що й англійський чи німецький фондовий ринок.

Нинішня ситуація в Україні переконує в неможливості швидкого проведення необхідних макроекономічних перетворень і побудови конкурентоспроможної економіки, здатної прийняти виклик глобалізації.

Результати комплексної оцінки відповідності національної системи України вимогам міжнародних рекомендацій FATF показали, що загальний рівень відповідності становить 73%, а саме: а) правова система – 83% відповідності; б) фінансова система – 68%; в) інституційна система – 78%; г) міжнародне співробітництво – 79% [6, с. 307].

Провівши аналіз фондового ринку України, можна дійти таких висновків про його стан і розвиток:

-по-перше, створення фондового ринку в Україні відбувалося через брак чіткої та логічної нормативно-законодавчої бази, а також невідповідності окремих елементів ринку міжнародним стандартам;

-по-друге, важливою проблемою, що постає перед Україною, є те, що правове забезпечення та механізми котирування цінних паперів ще дотепер чітко не визначені, немає відповідної інфраструктури, ринок недостатньо прозорий і малоліквідний;

-по-третє, український фондовий ринок перебуває в безпосередній залежності від світового, це засвідчує підвищення значень українських фондових індексів під час стрімкого росту світових індексів та сприятливих політичних та економічних новин.

Нині фондовий ринок України перебуває у стані розвитку. Зазначені вище дані свідчать про те, що український фондовий ринок низьколіквідний. Крім цього, існує ще одна серйозна проблема – це низький відсоток акцій, які перебувають в обігу. Внаслідок цього фондовий ринок України більш волатильний, ніж світові фондові ринки [5, с. 42].

Подальший розвиток фондового ринку залежить від конкретних заходів держави у сфері розбудови фінансової системи. Розвиток фондового ринку виключно на основі

саморегуляції ринкових відносин є неможливим. Це пояснюється тим, що ринкові відносини на нещодавно утворених ринках ще повністю не сформувалися [7, с. 15].

Для поліпшення ситуації на фондовому ринку необхідно вжити низку заходів, серед них:

- по-перше, для виконання зазначеної мети має функціонувати розвинена інфраструктура фондового ринку, потрібно запропонувати широкий спектр інструментів та ефективні механізми взаємодії учасників ринку;

- по-друге, невід'ємним складником розвитку фондового ринку має стати його інтеграція у світові фінансові ринки. Водночас розвиток фондового ринку України повинен тісно пов'язуватися з розвитком інших сегментів фінансового ринку (банківського, страхового, сектору пенсійного забезпечення тощо);

- по-третє, основною функцією, яку має виконувати ринок цінних паперів, є забезпечення грошовим капіталом потреб економіки країни завдяки створенню механізму акумулювання, розподілу та перерозподілу фондів коштів від особи, яка володіє вільними інвестиційними ресурсами, до особи, якій необхідні такі ресурси для розвитку.

Висновки. Темпи розвитку фондового ринку, його якісні аспекти, а також розкриття його інвестиційного потенціалу залежать від конкретних заходів державної політики у сфері фінансового сектору. Отже, майбутній розвиток фондового ринку неможливий без реформування більшості складників ринку та усунення перешкод, що заважають цьому розвитку. Має бути переосмислена та суттєво підвищена роль фондового ринку в залученні інвестиційних ресурсів і спрямуванні їх на оновлення виробничого потенціалу, створення умов для становлення потужних інституційних інвесторів.

Література

1. Вітюк Н. Фондовий ринок України і перспективи його розвитку / Н. Вітюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=1532>.

2. Загальний огляд фондового ринку України за січень-лютий 2017 р. / Національний банк України. Генеральний департамент грошово-кредитної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=29A85F8982CB77AB019563CDA8D774F3?id=89509>
5.

3. Левус Н. Перспективи розвитку фондового ринку України / Н.І. Левус // Стратегічні орієнтири [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=783>.

4. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/fund/info>.
5. Кутузова М. Фондовий ринок України в умовах нестабільності світового фінансового середовища / М. Кутузова // Молодий вчений. 2016. – №3 (30). — С. 115–118.
6. Інформаційне агентство «УНІАН» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.net>.
7. Улинець-Ходаківська В. Інтеграція України до єдиного ринку фінансових послуг ЄС / В. Улинець-Ходаківська // Україна БізнесРевю. – 2016. – №5. – С. 1.
8. Річний звіт НКЦПФР за 2015 рік. Рух ринку цінних паперів України до світових стандартів задля економічного зростання держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1402491205.pdf.
9. Цінні папери і фондовий ринок: навч. посібник / [О.С. Поважний, Н.С. Орлова, А.Л. Свечкіна]. – Львів: Магнолія 2010, 2014. – 361 с.
10. Яковенко Г. Фондовий ринок: сучасний стан та перспективи розвитку / Г. Яковенко // Магістеріум. Економічні студії. – 2014. – №56. – С. 105–108.
11. Формування ринкових відносин в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsr.univ.kiev.ua/pub/publish/2889/>

References

1. Vityuk N. The stock market of Ukraine and prospects for its development / N. Vityuk [Electronic resource]. – Access mode: <http://libfor.com/index.php?newsid=1532>.
2. Overview of the Ukrainian stock market for January-February 2017 / National Bank of Ukraine. General Department of Monetary Policy [Electronic Resource]. – Access mode: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=29A85F8982CB77AB019563CDA8D774F3?id=89509>
- 5.
3. Levus N. Prospects for the development of the stock market of Ukraine / N.I. Levus // Strategic landmarks. [Electronic resource]. – Access mode: <http://libfor.com/index.php?newsid=783>.
4. National Securities and Stock Market Commission [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.nssmc.gov.ua/fund/info>.
5. Kutuzova M. Stock market of Ukraine in the conditions of instability of the world financial environment / M. Kutuzov / Young Scientist. – No.3(30). – 2016. — P. 115–118.

6. Information agency "UNIAN" [Electronic resource]. – Access mode: <http://economics.unian.net>. V. Integration of Ukraine into the EU Single Market for Financial Services / V. Ulynets-Khodakivska // Ukraine BusinessReview. – 2016. – No. 5. – P. 1.

8. National SSMSC Annual Report for 2015. Movement of Ukraine's securities market to world standards for the economic growth of the state. [Electronic resource]. - Access mode: http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1402491205.pdf.

9. Securities and stock market: [curriculum vitae]. manual] / [O.S. Pious, N.S. Orlova, A.L. Svechkin]. – Lviv: Magnolia 2010, 2014. – 361 p.

10. Yakovenko G. Stock market: the current state and prospects of development / G. Yakovenko // Magisterium. Economic Studies – 2014. – № 56. – P. 105–108.

11. Formation of market relations in Ukraine [Electronic resource] – Mode of access: <http://dsr.univ.kiev.ua/pub/publish/2889/>